

1918 AZ OSZTRÁK–MAGYAR KITÜNTETÉS-TÖRTÉNETBEN

A *Hadtörténelmi Közlemények* 2014/3., 2015/3., 2016/3. és 2017/2. számaiban megjelent, *Az 1914-es háborús év az osztrák–magyar kitüntetés-történetben, 1915 az osztrák–magyar kitüntetés-történetben, 1916 az osztrák–magyar kitüntetés-történetben, illetve 1917 az osztrák–magyar kitüntetés-történetben* című írásaink folytatásaként, egyben a sorozat befejező részeként az alábbiakban az 1918-as esztendő háborús falelisztikai újdonságait ismertetjük az Osztrák–Magyar Monarchia vonatkozásában.¹ A feldolgozás alapvető forrásaiként ezúttal is az osztrák–magyar haderő hivatalos kiadványai (a *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*, illetve a *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*) szolgáltak.

A háború utolsó évének kiemelkedő osztrák–magyar kitüntetés-történeti eseménye a Sebesültek Érmének (*Verwundetenmedaille*) életre hívása volt. Ennek az emblemikus kitüntetésnek az alapítását a vártnál jóval tovább húzódó fegyveres konfliktus, különösképpen pedig az emberpróbáló és mind több áldozatot követelő frontszolgálat ihlette, és kétségtelenül tetten érhető benne I. (IV.) Károly császár és király személyes érintettsége, a korábban (még trónörökösként) a harctéren szerzett tapasztalatai. Ennek következtében bocsátotta ki 1917. augusztus 12-én az alábbi szövegezésű legfelsőbb kéziratot:

„Bátor katonáim közül sokan hagyták el sebesülten a küzdőteret, mielőtt alkalmuk lett volna vitéz magatartásért kitüntetést kiérdemelni.

Hasonló sorsban részesültek mások, kik hadifáradalmak folytán megbetegedve s egészségükben tartósan károsulva, nem vehetnek többé a harcban részt.

Óhajtom, hogy ezen derék katonák megtisztelő jellel legyenek megkülönböztetve.

Megbírom a vezérkar főnökét, katonai Ministereimet s a tengerészet parancsnokát, hogy ezen Akaratom végrehajtását célzó javaslatokat terjesszenek Elém.”²

A Sebesültek Érme tényleges megalapítására, azaz alapszabályainak jóváhagyására azonban csak közel egy évvel később, 1918. június 22-én került sor.³ A jóváhagyott új éremnek nem volt hazai kitüntetés-történeti előzménye, alapítására kifejezetten az első világháború elhúzódó, hatalmas véráldozatokkal járó harcai miatt fogalmazódott meg az igény. Előképként talán azokra a nem-hivatalos, egyénileg beszerezhető, kisipari elő-

¹ A közleményben tárgyalt kitüntetésekről lásd még: *Bodrogi – Molnár – Zeidler* 2005.; *Felszeghy* 1943.; *Makai – Héri* 2002.; *Měříčka* 1974.; *Michetschläger* 1918–1919.; *Ortner – Ludwigstorff* 2017.; *Stolzer – Steeb* 1996. Ezúton köszönöm Bíró Edinának a cikk elkészítéséhez nyújtott segítséget.

² Präs. Nr. 22 141. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Personalangelegenheiten. 1917/156. sz. 1917. augusztus 17. 5783. o.; 17 476./2.–1917. sz. rendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Személyes ügyek. 1917/106. sz. 1917. augusztus 17. 2091. o.

³ Zirkularverordnung vom 6. Juli 1918, Präs. Nr. 21 549. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/26. sz. 1918. július 13. 133–138. o.; Erlaß vom 25. Juli 1918, Präs. Nr. 21 549. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/31. sz. 1918. július 13. 128. o.; 17 742./eln./2.–1918. sz. körrrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/58. sz. 1918. július 20. 535–538. o.; 17 944./eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/61. sz. 1918. július 20. 448–449. o.

állítású, magyar–német feliratú „sebesültjelvényekre” tekinthetünk, amelyeknek viselését 1917 tavaszától engedélyezték „a hadrakelt seregnél és a mögöttes országrészben úgy szolgálatban, mint szolgálaton kívül,” a tábori sapka jobb oldalára tűzve.⁴ Említést érdemel továbbá, hogy nemzetközi viszonylatban is úttörő jellegű kitüntetés-alapításról beszélhetünk, hiszen a harctéri sebesülések egyenruhán (vagy polgári ruhán) való jelzésére Franciaországban, Nagy-Britanniában, az Amerikai Egyesült Államokban és a szövetséges Német Császárságban is csak ez idő tájt rendszeresítettek különféle jelvényeket, azonban ezek egyike sem a mellszalagon függő kitüntetésekhez hasonló külalakú és azok között viselhető érem volt. (Ilyen jelvény volt Franciaországban az 1916-ban bevezetett *Insigne des Blessés de guerre*,⁵ Nagy-Britanniában az 1916-ban rendszeresített *Wound Stripe* és az ugyanekkor létrehozott *Silver War Badge*,⁶ az Egyesült Államok haderejében 1917-től az *Army Wound Ribbon*, majd 1918-tól a *Wound Chevron*,⁷ a német hadseregben és haditengerészetnél pedig 1918-tól a kétfajta *Verwundetenenabzeichen*.⁸)

A Sebesültek Érmét az uralkodó a Monarchia fegyveres erejének háborúban megsebesült és egészségükben károsult tagjairól „részvétellel megemlékezve” alapította, és azt minden külső és belső harctéri sérülés elszenvetője megkaphatta, függetlenül annak súlyosságától és tekintet nélkül a rendfokozatra. 1918 októberében a potenciális adományozotti kört a haderő kötelékében szolgálatot teljesítő csendőrökre is kiterjesztették.⁹ Posztumusz adományozást az alapszabályok végrehajtási határozványai nem tettek lehetővé. Természetesen „a saját fegyver bűnös használata” az elismerés vonatkozásában nem minősült sérülésnek, és a hadifogságot megjárt katonák is csak igazolásukat követően juthattak a kitüntetéshez. Az érmet igényelni kellett, odaítéléséről pedig igazolványt kellett kiállítani. Bár adományozását az alapszabályok eredetileg magasabb szinten határozták meg, egy 1918. őszi rendelet¹⁰ értelmében erre a hadra kelt seregnél már a csapatparancsnokságok, a hátszágban a póttestek voltak jogosultak. A kitüntetés 1918. augusztus 17-től volt hivatalosan viselhető,¹¹ a Hadtörténeti Múzeum Kéziratos Emlékanyag-gyűjteménye azonban őriz ezt megelőző dátummal kiállított igazolványt is.¹²

A Sebesültek Érmét a háborús viszonyoknak megfelelően – a Károly Csapatkereszthez hasonlóan – gyenge minőségű fémről, cinkötvözetből verték, feliratai az uralkodó – korábbi cikkeinkben már hivatkozott – reformtörvényeinek jegyében latin nyelvűek vol-

⁴ 25 256./eln./7. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1917/26. sz. 1917. március 17. 158. o.;

⁵ <https://www.medailles1914-1918.fr/france-insignede.html> (Megtekintés: 2018. március 3.)

⁶ Pegler – Chappel 1996. „D” tábla; *Medal Yearbook* 2004. 172. o.

⁷ Foster – Borts 2005. 70. o.; <http://www.emersoninsignia.net/files/Download/8/ServiceandWound.pdf> (Megtekintés: 2018. március 5.)

⁸ Volle 2014. 37–38. és 76–77. o.

⁹ Zirkularverordnung vom 17. Oktober 1918, Präs. Nr. 30 397. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/42. sz. 1918. október 26. 213. o.

¹⁰ Erlaß vom 17. September 1918, Präs. Nr. 32 660. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/42. sz. 1918. szeptember 21. 617. o.; 25 385./eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönhöz*. 1918/92. sz. 1918. október 12. 610. o.

¹¹ Erlaß vom 6. August 1918, Präs. Nr. 26604. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/35. sz. 1918. augusztus 10. 506. o.; 21 730./eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönhöz*. 1918/76. sz. 1918. augusztus 31. 525. o.

¹² HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Múzeum Kéziratos Emlékanyag-gyűjtemény 76.574.1./KE. 1918. augusztus 7-i keltezésű igazolvány a m. kir. szegedi honvédkerület hadbiztosságához beosztott Horváth Géza alhadbiztos részére.

tak. Az érmet a sebesülések számának megfelelő számú „vérvörös” középsávval díszített „tábori zöld” szalagon lehetett viselni, utóbb szerzett sérülés esetén pedig – takarékosági okokból – csak a szalagot cserélték ki. Ugyanazon alkalommal elszenvedett több sebesülés a kitüntetés szempontjából egynek számított, középsáv nélküli szalagon pedig azok viselték az érmet, akik nem harceszközök közvetlen behatása által sebesültek meg, tehát nem „véres” sérülést szenvedtek.

Mivel a Sebesültek Érmének kiosztása a háború utolsó szakaszában vette kezdetét, sok igényjogosult az osztrák–magyar állam fennállása alatt már nem juthatott hozzá a kitüntetéshez. Ez magyarázza, hogy a magyar haderő hivatalos lapjában 1919-ben,¹³ sőt még 1921-ben¹⁴ is foglalkoztak az érem- és szalagkészletek kezelésével, illetve a kitüntetés odaítélésének szabályaival. Utóbbival kapcsolatban az 1921. augusztus 11-én kelt körrendelet kimondta, hogy a világháború alatt teljesített szolgálat következtében rokkanttá vált egyének részére a Sebesültek Érmére való igényjogosultságot a „rokkantságot megállapító felülvizsgálati bizottság” határozza meg, amelynek javaslata alapján a katonai körletparancsnokságok ítélik oda az igényjogosultaknak a kitüntetést, valamint állítanak ki erről igazolványt. Szintén a Sebesültek Érme hivatalos utóéletéhez tartozik, hogy az 1931. március 31-én Horthy Miklós kormányzó által „a világháború, vagy az azt követő gyászos emlékeztető forradalmak idején hazafias kötelességük teljesítése közben hazájukért testi épségüket áldozó” egyének részére alapított Hadirokkant Jelvényt a kitüntetés – egészségükben maradandóan károsult – tulajdonosai annak szalagjára tűzve viselhették.¹⁵

Az 1918. évhez két további osztrák–magyar kitüntetés-alapítás is köthető, mivel azonban nem katonai jellegű elismerésekről van szó, jelen írásban csupán megemlítjük ezeket. Az egyik új kitüntetés az 1918. április 30-án kelt legfelső kézirattal alapított Polgári Érdemérem volt, amelyre tulajdonképpen az 1890 óta létező Katonai Érdemérem polgári érdemekért adományozható megfelelőjeként tekinthetünk. Ennek két fokozatát az alapszabályok szerint azok a polgári köztisztviselők és más polgári egyének kaphatták meg (rangra és nemre való tekintet nélkül), akiknek „érdemteljes működésük méltánylásaképpen a legfelső elismerés vagy megelégedés tudtul adatott” és „egyidejű hivatalos közlés mellett külön okirattal közöltetett.”¹⁶

A másik kitüntetés, a kétfokozatú Ferenc József Emlékjel alapítását – ahogy arról cikksorozatunk korábbi részében már említést tettünk – még 1916. november 30-án, trónra lépését követően nem sokkal rendelte el Károly, de tényleges életre hívására csak 1918-ban került sor. Az ez év június 22-én jóváhagyott alapszabályok értelmében az elismerést azok kaphatták, akik 1848. december 2. és 1916. november 21. között I. Ferenc József csá-

¹³ 380 791/31b.–1919. sz. rendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar hadsereg számára*. Kisközlöny. 1919/63. sz. 1917. október 25. 334. o.

¹⁴ 24 340/el. 8.–1921. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar királyi Nemzeti Hadsereg számára*. Szabályrendeletek. 1921/38. sz. 1921. augusztus 20. 230. o.

¹⁵ A „Hadirokkant-Jelvény” alapszabályai. *Budapesti Közlöny*. Hivatalos lap. 1931/77. sz. 1931. április 5. I. o.; A m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter 175.000/1931. N. M. M. sz. rendelete a „Hadirokkant-jelvény” alapszabályainak végrehajtása tárgyában. *Budapesti Közlöny*. Hivatalos lap. 1931/290. sz. 1931. december 20. 2. o.; A m. kir. honvédelmi miniszter 3076/el. 8.–1931. sz. rendelete. Végrehajtási határozványok a „Hadirokkantjelvény” alapszabályaihoz, a hivatásos állományból származó honvéd egyének részére. *Budapesti Közlöny*. Hivatalos lap. 1931/290. sz. 1931. december 20. 2–3. o.

¹⁶ *Magyarországi rendeletek tára*. 52. évf. 1918. Magyar Belügyminisztérium, Budapest, 1918. 545–546. o.

szár és király udvaránál teljesítettek szolgálatot, a meghatározott feltételek szerint.¹⁷ Az igényjogosultak között természetesen jelentős számban voltak katonák is.

A háború utolsó évében az uralkodó – a megnövekedett kitüntetési igények kielégítése céljából az előző években foganatosított hasonló változtatások folytatásaként – további, rangos kitüntetésekre is kiterjesztette a másodszori adományozás lehetőségét. Így 1918 februárjától ugyanazon személy részére ismételten odaítélhetővé vált a Katonai Érdemkereszt II. osztálya, a Lipót Rend középkeresztje és lovagkeresztje, a Vaskorona Rend II. és III. osztálya, a Ferenc József Rend középkeresztje, tisztikeresztje és lovagkeresztje, valamint a Koronás Arany Érdemkereszt és az Arany Érdemkereszt.¹⁸ A másodszori adományozás jelölése a kitüntetési jelvényeken azonban nem valamennyi felsorolt elismerés vonatkozásában volt megoldott, és egyes esetekben a kérdés egészen a háború befejeződéséig nem is vált rendezetté. A Katonai Érdemkereszt II. osztálya tekintetében egy 1918. április 23-án kelt legfelsőbb elhatározás rendelkezett arról, hogy a (hadidíszítménnyel, kardokkal ékesített) kitüntetés ismételt odaítélése esetén a jelvény és a szalagtartó szem között elhelyezendő zöld zománcos babérkoszorú jelölje a másodszori adományozást,¹⁹ a háromszögszalagon viselt kitüntetések esetében pedig adottnak tekinthető az aranszínű ismétlőpántok alkalmazása. A többi, fent felsorolt, nem mellszalagon viselhető rendjelvényrel kapcsolatban azonban a hivatalos kiadványokban nem található információ. Így – korabeli forrásként – Heinrich F. Michetschläger osztrák–magyar rendjelekről és kitüntetésekről szóló, 1919-ben kiadott kötetét érdemes tanulmányozni. A cs. és kir. Hadügyminisztérium elnöki osztályára beosztott Michetschläger százados²⁰ munkája szerint a Lipót Rend középkeresztje, a Vaskorona Rend II. osztálya és a Ferenc József Rend középkeresztje esetében a II. osztályú Katonai Érdemkereszthez hasonló megoldást terveztek alkalmazni (zöld zománcos babérkoszorú „betoldása” a jelvények és a szalagtartó szemek közé), azonban úgy tűnik, konkrét tervek és elkészült példányok a háború befejeződéséig, illetve közvetlenül azután sem álltak rendelkezésre, hiszen míg a másodízben adományozott, hadidíszítménnyel és kardokkal ékesített II. osztályú Katonai Érdemkeresztről közöl ábrát a könyv,²¹ addig a többi esetben csak elképzelésekről ír, a Ferenc József Rend tisztikeresztje esetében pedig még tervezett külakról sem tud számot adni, szöveges formában sem. Nyilvánvalóan nem véletlen, hogy ilyen rendjelekről M. Christian Ortner és Georg Ludwigstorff 2017-ben megjelent, gazdag és hitelesnek tekinthető anyagot bemutató osztrák falerisztikai szakkönyvében sem találunk képeket.²² Ezeknek a rendjel-fokozatoknak a tényleges ismételt odaítéléséről a „Felszeghy-féle” kitüntetés-történeti munka sem tartalmaz konkrétumot, sőt, a Lipót Rend középkeresztjé-

¹⁷ *Budapesti Közlöny*. Hivatalos lap. 1918/150. sz. 1918. július 6. 1–2. o.; *Bodrogi – Molnár – Zeidler* 2005. 113. o.

¹⁸ Zirkularverordnung vom 14. März 1918, Präs. Nr. 6872/I. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/11. sz. 1918. március 16. 53. o.; 6417./eln. 2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/27. sz. 1918. március 30. 145. o.

¹⁹ Erlaß vom 20. Mai 1918, Präs. Nr. 15939. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/23. sz. 1918. május 25. 310–311. o.; 12 546./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/44. sz. 1918. június 1. 271–272. o.

²⁰ *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/14. sz. 1918. március 23. 172. o.; 7578./eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/30. sz. 1918. április 6. 205. o.

²¹ *Michetschläger* 1918–1919. VII. színes tábla.

²² *Ortner – Ludwigstorff* 2017. 2. k.

ről kifejezetten leírja, hogy annak másodszeri adományozása a valóságban már nem történt meg.²³ Példákat hoz ugyanakkor (magyar viszonylatban) a háromszögszalagon viselt rendjelek közül a Lipót Rend lovagkeresztje és a Vaskorona Rend III. osztálya másodszeri adományozására (előbbitel kapcsolatban egy, utóbbira vonatkozóan négy esetet említ).²⁴ E két fokozat példányairól M. Christian Ortner és Georg Ludwigstorff könyve is közöl fotókat.²⁵ Az időnként (például árveréseken²⁶) felbukkanó, másodszeri adományozást jelölő nyakszalagos rendjelvények tehát nem tekinthetők hiteles példányoknak.

A fent hivatkozott, 1918. április 23-án kelt legfelsőbb elhatározás a másodízben odaítélt II. osztályú Katonai Érdemkereszt külalakján kívül a háromfokozatú kitüntetésé kisdíszítményeinek leírását is közölte. Az alapszabályokat kiegészítő pótlék meghatározta a magasabb fokozatok eredeti formájánál egyszerűbben, táborig körülmények között praktikusabban viselhető, a mellszalagos kitüntetések sorába beilleszthető változatok külsejét. Az eredetileg a mellre feltűzendő, nagyméretű I. és a nyakban viselendő II. osztályú jelvényeket ennek értelmében a III. osztályú Katonai Érdemkereszt helyettesíthette, háromszögszalagján a magasabb fokozatot reprezentáló miniatűr jelvényvel díszítve.²⁷ Ez a kiegészítés illeszkedett abba a folyamatba, amelynek során a háború előrehaladtával mind több magas rangú (vállszalagos, nyakszalagos, valamint mellre tűzendő) kitüntetéshez létesítettek az eredeti formánál egyszerűbben viselhető kisdíszítményeket. A korábbi évek után így történt 1918 januárjában a Lipót Rend középkeresztje, a Vaskorona Rend II. osztálya, a Ferenc József Rend középkeresztje (csillaggal, illetve anélkül) és tisztikeresztje vonatkozásában,²⁸ majd egy hónappal később a Magyar Királyi Szent István Rend középkeresztje esetében.²⁹ A kisdíszítményeket az adományozottak saját költségükre szerezhették be, s ezek a költségek a háború utolsó évében jelentősen (alig több, mint fél év alatt mintegy másfélszeresére) nőttek, amely az államalakulat gazdasági nehézségeit is hűen tükrözi.³⁰

Gazdasági nehézségekről és visszaélésekről tanúskodik egy másik, 1918. januárban kiadott rendelet is, amely a haderő tagjait silány anyagból készült kitüntetések (Ezüst és Bronz Katonai Érdemérmek, illetve Ezüst és Bronz Vitézségi Érmek) beszerzésétől óvja.³¹ Az előírásoknak nem megfelelő (mégis „teljes árú”) érmek forgalomba kerülésének meg-

²³ *Felszeghy* 1943. 316. o.

²⁴ *Felszeghy* 1943. 316., illetve 328. o.

²⁵ *Ortner – Ludwigstorff* 2017 2. k. 133., illetve 269. o.

²⁶ Vö. Aste Bolaffi. Collezione Fattovich. Ordini e Decorazioni della Monarchia austro-ungarica. I parte. Torino, 11 giugno 2015. Árverési katalógus. 26. o. 54. tétel, 47. o. 106. tétel, 62. o. 142. tétel.

²⁷ Erlaß vom 20. Mai 1918, Präs. Nr. 15 939. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer.* 1918/23. sz. 1918. május 25. 310–311. o.; 12 546./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/44. sz. 1918. június 1. 271–272. o.

²⁸ Erlaß vom 18. Jänner 1918, Präs. Nr. 997. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer.* 1918/5. sz. 1918. január 26. 56–58. o.; 875./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/14. sz. 1918. február 16. 69–72. o.

²⁹ Erlaß vom 15. März 1918, Präs. Nr. 8141. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer.* 1918/14. sz. 1918. március 23. 169. o.; 5512./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/25. sz. 1918. március 23. 140. o.; A Szent István Rend kisdíszítményeiről lásd még: *Szent István lovagjai* 2014. 41–42., 266–268., 284. o.

³⁰ Erlaß vom 18. Jänner 1918, Präs. Nr. 997. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer.* 1918/5. sz. 1918. január 26. 56–58. o.; 875./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/14. sz. 1918. február 16. 69–72. o.; 24 661./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/82. sz. 1918. október 5. 627–628. o.

³¹ 1125./eln./2.–1918. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára.* Szabályrendeletek. 1918/8. sz. 1918. január 19. 47–48. o.

akadályozására a hadügyminiszter meghatározta, hogy az említett tiszti és legénységi kitüntetéseket hivatalosan kizárólag a bécsi cs. és kir. Főpénzverde és a körmöcbányai m. kir. Pénzverde verhetta. A rendeletből az is kiderül ugyanakkor, hogy az Arany Vitézségi Érem ekkor már az állami pénzverdékben sem aranyból készült: az aranyozott bronz érmek peremébe ezért „BRONZE”, „HMA [Hauptmünzamt] UNECHT”, illetve „KB [Körmöcbánya] NEM VALÓDI” jelzéseket ütöttek. A rendelet szövege leszögezte, hogy nem hivatalos érmek gyártása és forgalomba hozatala bűncselekménynek minősül.

Az utolsó háborús évben számos további rendelet árulkodott még arról, hogy a kitüntetésügy területén tapasztalható rendellenességek fennakadást és gondot okoztak. Visszatérő eset volt például, hogy „Legfelsőbb kitüntetésben részesülők a rendeleteket egy magasabb fokú rendjel adományozásakor, önhatalmúlag, egy harmadik személynek továbbadják... Az alapszabályok értelmében minden kitüntetett felelős a neki adott kitüntetésért és az *alapszabályszerű visszaszolgáltatásról gondoskodni köteles*, a mire az illető a saját kezüleg aláírt Személyi lap (Standesliste) szerint is *kötelezte* magát. Elvárom a rendszabályzatok pontos megtartását” – zárult az 1918. április 16-án kelt honvédelmi miniszteri rendelet.³² Néhány nappal korábban báró Szurmay Sándornak egy másik szigorú hangvételű rendelete arra hívta fel a figyelmet, hogy a Mária Terézia Katonai Rend elnyerése céljából benyújtandó kérvényekhez „nyilatkozatok, bizonyítványok, aláírások stb. személyes beszerzése alkalmával a hadseregigazgatás terhére semmiféle utazási költségek nem számíthatók fel” – az ilyen természetű kiadásokat tehát minden érintett maga kellett, hogy fedezze.³³

Eltekintettek ugyanakkor 1918 szeptemberétől a rendjelek és érdemkeresztek alapszabályainak beszolgáltatásától,³⁴ októbertől pedig szüneteltették a Katonai Érdemérmekhez okiratok kiadását.³⁵

Az 1916 végén alapított Károly Csapatkereszt igényjogosultsági szabályait 1918-ban rendeleti úton többször is módosították. Elsőként tudtul adták, hogy az 1917. december 17-ével megkezdődött fegyverszünet óta eltelt idő a keleti hadszíntéren szolgálatot teljesítők esetében nem számítható be a kitüntetés adományozásakor,³⁶ később közzétették, hogy az 1918. február 28-ától tartó ukrajnai és besszarábiai alkalmazás viszont harctéri szolgálatteljesítésnek számít ugyanebből a szempontból.³⁷ Végül, 1918. október-

³² 8064/eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/36. sz. 1918. április 20. 255. o. (A rendelet közös hadügyminisztériumi megfelelője: Erlaß vom 1. April 1918, Präs. Nr. 9003. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/16. sz. 1918. április 6. 189. o.); Érdekes, hogy e téren olykor éppen az uralkodó „mutatott rossz példát” – még ha ő kétségtelenül e rendelkezések hatálya fölött állt is. I. (IV.) Károlyról dr. Kray István báró, volt cs. és kir. kabinetirodai udvari titkár is feljegyezte: „Nem egyszer láttam, hogy [Károly] sajátkezüleg tűzött fel valakinek egy rendjelt, amelyet előbb saját melléről vett le.” *Kray* 1935. 112. o.

³³ 200 310/6.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/32. sz. 1918. április 13. 217. o.

³⁴ 22 314/eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/81. sz. 1918. szeptember 7. 546. o.

³⁵ Erlaß vom 25. September 1918, Präs. Nr. 33 546. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/43. sz. 1918. szeptember 28. 647. o.; 25 167/eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/93. sz. 1918. október 10. 620. o.

³⁶ Erlaß vom 19. Jänner 1918, Präs. Nr. 1171/10. Abt. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/5. sz. 1918. január 26. 59. o.; 1990/eln./2. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/11. sz. 1918. február 1. 55. o.

³⁷ Erlaß vom 22. April 1918, Präs. Nr. 12453/10. Abt. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/19. sz. 1918. április 27. 226. o.; Zirkularverordnung vom 8. Juni 1918, Präs. Nr. 17 775/10. Abt. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/24. sz. 1918. június 15. 127. o.; 10 046/eln./2. sz.

ben a Przemysl erődrendszerének 1914–1915-ös védelmében részt vett egyének Károly Csapatkereszt-igényére vonatkozóan közölték, hogy az ő esetükben a harctéri szolgálati idő igazolásához – okmányok hiányában – elegendő két (altiszti vagy magasabb rendfokozatú) hiteles tanú nyilatkozata.³⁸

Felismerve a Károly Csapatkereszt katonai körökben kialakult presztízst, 1918 júniusában a kitüntetés odaítélési folyamatának gyorsításáról is rendelkeztek. A közlőnyt idézve:

„Előfordulnak esetek, hogy olyan egyének, a kik a K. Cs. K.-re való igényjogosultságukat már régen megszerezték, – valamint olyan – a hadifogságból visszatértek, a kik a K. Cs. K.-re még a hadifogságba való jutásukkor igénynyel bírtak, a K. Cs. K.-el még most sincsenek feldíszítve.

Számos ily egyén van, a kik a harctérre indulnak és e kereszttel való feldíszítésük nemcsak erkölcsi értéküket és önérzetüket emelné, hanem a katonás szellemre is előnyösen hatna.

Az odaítélés *gyorsítása* céljából elrendelem, hogy valamennyi parancsnokság, nyilvántartó hatóság, az állományukba tartozó, illetve nyilvántartásukban álló oly egyének részére, a kik a K. Cs. K.-re való igényjogosultságukat bármely oknál fogva az előírt feltételek szerint elnyerték, de az részükre még odaítélve nem lett, az odaítélésre szükséges lépéseket... saját hatáskörükben, haladéktalanul tegyék meg és az odaítélés megtörténte után parancsnokságaik, hatóságaik útján az illetőknek haladéktalanul kézbesítsék.”³⁹

A kitüntetések „hangulatjavító hatását” szem előtt tartva 1918 februárjában a Vezérkar főnöke is kiadott egy rendeletet, amellyel azt kívánta biztosítani, hogy a katonák gyakori áthelyezése miatt kitüntetési javaslatok ne maradjanak elintézetlenül.⁴⁰ Azt az 1917. őszi rendeletet pedig, amely az 1865-ös és 1866-os születésű (valamint idősebb) korosztályok önként továbbszolgáló tagjainak Koronás Vas Érdemkereszttel és Vas Érdemkereszttel (hadiszalagon) való „automatikus” kitüntetéséről szólt,⁴¹ 1918 elején a népfelkelés-köteles testületek tagjaira,⁴² majd augusztusban az 1867-ben születettekre is kiterjesztették.⁴³

A Károly Csapatkereszthez hasonlóan 1918-ban több rendelet is foglalkozott a Vitézségi Érmekkel, például az év nyarán díszes kivitelű okmányt rendszeresítettek a Tiszti Arany és Ezüst, valamint a legénységi Arany, Ezüst és Bronz Vitézségi Éremmel kitüntetett honvéd és népfelkelő tisztek és legénységi állományú egyének számára, ám a háborús viszo-

körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/39. sz. 1918. május 11. 258. o.; 15 310./eln./2. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/53. sz. 1918. július 6. 315. o.

³⁸ 26 943/eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/98. sz. 1918. október 31. 655. o.

³⁹ 11 268./eln./2. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/51. sz. 1918. június 22. 307. o.

⁴⁰ 124 395/2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/30. sz. 1918. április 6. 204. o.

⁴¹ Präs. Nr. 27 343. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Personalangelegenheiten. 1917/187. sz. 1917. október 6. 6979. o.; 21 585./eln.–1917. sz. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Személyes ügyek. 1917/129. sz. 1917. október 6. 2459. o.

⁴² Zirkularverordnung vom 31. Jänner 1918, Präs. Nr. 2352. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/6. sz. 1918. február 9. 27. o.

⁴³ Zirkularverordnung vom 28. August 1918, Präs. Nr. 23 048. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/33. sz. 1918. augusztus 31. 171. o.

nyokra hivatkozva ezek kiadását – „a leszerelés utánra” – egyúttal el is halasztották.⁴⁴ A vonatkozó körrendelet megemlítette még, hogy továbbra is okirat járt a különböző rendjelek, a Katonai Érdemkeresztek, a hadiszalagon odaitélt Katonai Érdemérmek, valamint a hadiszalagon adományozott (Koronás) Arany és Ezüst Érdemkeresztek mellé. Más rendelkezések a Vitézségi Érmek után járó érempótdíjak témáját érintették,⁴⁵ ezek egyike a hadifogság időtartamára megítélendő pótdíj kérdéskörét tárgyalta,⁴⁶ kizárva az igényjogosultságból például a hadifogságból való hazatérés utáni igazoló eljárás során „nem igazoltnak” minősülő személyeket, vagy a fogság után külföldön önként visszamaradókat.

A hadifogság témakörénél maradvra, 1918 júliusában a honvédelmi miniszter rendelkezett a fogság idején elveszett kitüntetések központi pótlásáról (amennyiben elvesztésük nem a tulajdonosnak volt felróható),⁴⁷ valamint a hadifogságban eltöltött időt a fogságból visszatért és igazolt legénységi állományúaknál a Katonai Szolgálati Jelre való igény tekintetében tényleges szolgálati időnek minősítette.⁴⁸

Külföldi kitüntetések vonatkozásában a tárgyalt évben mindössze egy rendelet érdemel említést a közlönyök lapjairól, ez is elsősorban propagandisztikus jellege miatt. Az 1916-ban alapított és 1917-től külföldieknek is adományozott porosz Hadsegítő Érdemkereszt (*Verdienstkreuz für Kriegshilfe*)⁴⁹ adományozásával kapcsolatban német kérésre az alábbi közleményt tették közzé a hivatalos magyar honvédségi lapban:

„Legfelsőbb akaratnyilvánítás szerint az érdemkereszt hadisegédkezésért, melynek csak egy osztálya van, a hadsereghez tartozók részére, tekintet nélkül a rangra és szolgálati fokozatra, a polgársághoz tartozók részére, tekintet nélkül a rangra és állásra, férfiaknak és nőknek, akik a hazai szolgálatban (Heimatsdienst) kitüntek, egyaránt adományoztatik... Amint a vaskereszt a tábornagy részére és a lövészárkokban levő egyszerű ember részére egyaránt adományoztatik, a hadisegély érdemkeresztet a lőszergyári munkás, a birodalmi kancellár, valamint Ludendorff ő nagyméltósága is megkapta.”⁵⁰ A kitüntetés demokratikus eszmeiségének hangsúlyozásától minden bizonnyal moráljavító hatást vártak.

Az elismerések motiváló ereje azonban 1918 őszén már nem fordíthatott az osztrák–magyar államalakulat és a haderő sorsán. Amikor pedig a világháború véget ért, az Osztrák–Magyar Monarchia széthullása miatt sok kitüntetési ügy elintézetlenül maradt. A magyarországi politikai helyzet stabilizálódását követően, 1920 elején a kérdés újra napirendre került. Ekkor rendeleti úton közölték, hogy azok a tisztek, akiket 1918-ban még a volt uralkodó tüntetett ki és kitüntetések a hivatalos lapban kihirdetésre kerültek,

⁴⁴ 8306./eln. 1. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/55. sz. 1918. július 12. 325. o.

⁴⁵ Erlaß vom 6. Juni 1918, Abt. 15, Nr. 2171. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/27. sz. 1918. június 15. 381. o.; 13 399/eln. 6.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/52. sz. 1918. június 15. 374. o.; 320 694/6.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/53. sz. 1918. június 15. 385–386. o.; Erlaß vom 27. Juli 1918, Abt. 15, Nr. 942. *Beiblatt zum Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. 1918/34. sz. 1918. augusztus 3. 501. o.

⁴⁶ Zirkularverordnung vom 9. August 1918, Abt. 11, Nr. 24 910. *Verordnungsblatt für das k. u. k. Heer*. Normalverordnungen. 1918/32. sz. 1918. augusztus 17. 167–169. o.; 551 514/6. sz. körrendelet. *Rendeleti Közlöny a magyar kir. Honvédség számára*. Szabályrendeletek. 1918/75. sz. 1918. szeptember 14. 612–613. o.

⁴⁷ 14 548/eln. 3.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/58. sz. 1918. július 12. 429. o.

⁴⁸ 387 764/3.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/64. sz. 1918. július 27. 467. o.

⁴⁹ *Volle* 2014. 75–76. o.

⁵⁰ 7677/eln. 2.–1918. sz. rendelet. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/29. sz. 1918. március 30. 192. o.

de magukat a rendeleteket már nem kapták kézhez, az elismerések utólagos kiadását az új magyar hadügyminisztériumtól kérelmezhetik.⁵¹ Egy másik rendelet ugyanakkor így fogalmazott: „A világháborúban véghez vitt fegyvertényekből kifolyó még elmaradt és megérdemelt kitüntetések utólagos adományozása pedig csak akkor lehet aktuális, ha egy új államfő beiktatása megtörténik.”⁵² Erre 1920. március 1-jén Horthy Miklós kormányzóvá (ideiglenes államfővé) választásával sor került, az elmaradt világháborús elismerési ügyek utólagos rendezésére pedig, ha sok évvel később is, de a korszak magyar kitüntetési rendszerének részeként valóban mód nyílt. 1930-tól azok a tisztek és hasonállásúak, akik hivatalosan igazolni tudták, hogy kitüntetési javaslatuk 1918 őszéig – bizonyos szintig bezárólag – tárgyalásra és jóváhagyásra került, jogosulttá váltak arra, hogy a Magyar Érdemkereszthez kapcsolódóan alapított Magyar Koronás Bronzérem vörös-fehér szegeletes sötétzöld (azaz katonai) szalagján az adott osztrák–magyar kitüntetést jelképező miniatűr viselhessék.⁵³ Az Osztrák Köztársaságban pedig – bár más hasonló Habsburg-alapításokkal egyetemben 1919-ben a Mária Terézia Katonai Rendet is törvény által megszűntették – az első világháborút követően még 1931-ig folyt a Rend szervezetének a működése. Ennyi idő kellett ugyanis a több mint 1000 első világháborús kitüntetési kérelem elbírálására, az arra érdemeseknek a rendi keresztet vagy a Tiszti Arany Vitézségi Érem utólagos odaítélésére.⁵⁴ Mindez azonban a cikksorozatunk által tárgyalt korszakon már jócskán túlmutat.

Írásunk zárásaként az alábbiakban közöljük az 1918. őszi állapot szerint háborús érdemekért adományozható osztrák–magyar kitüntetések listáját viselési sorrendben, dőlttel jelölve a rendszer új elemét 1917 végéhez képest. Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918. novemberi széthullása miatt ez a viselési sor egyben a dualista államalakulat kitüntetési rendszerének utolsó stádiumát is tükrözi (természetesen kizárólag témánk: a harctéren és a háborús háttérben szerezhető érdemek vonatkozásában).

Mária Terézia Katonai Rend nagykeresztje
 Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztje
 Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztje
 Katonai Érdemkereszt I. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Katonai Érdemkereszt I. osztálya hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Lipót Rend nagykeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Lipót Rend nagykeresztje hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Lipót Rend I. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Lipót Rend I. osztálya hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Vaskorona Rend I. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Vaskorona Rend I. osztálya hadidíszítménnyel
 Nagy Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal
 Nagy Katonai Érdemérem hadiszalagon

⁵¹ 8288/el. n. 8. (31.) 1920. sz. rendelet. *Rendeleti Közlöny a Magyar Nemzeti Hadsereg számára*. Kisközlöny. 1920/3. sz. 1920. január 24. 9. o.

⁵² 20 359/el. n. 8. (31/b.) 1919. számú rendelet. *Rendeleti Közlöny a Magyar Nemzeti Hadsereg számára*. Kisközlöny. 1920/3. sz. 1920. január 24. 9. o.

⁵³ A témáról részletesen lásd: Baum 2010.

⁵⁴ *Allmayer-Beck* 1957. 251. o.; *Hofmann – Hubka* 1943.; *Steiner* 2010.

Osztrák Császári Ferenc József Rend nagykeresztje hadiszalagon, kardokkal
 Osztrák Császári Ferenc József Rend nagykeresztje hadiszalagon
 Hadikereszt Polgári Érdeméért I. osztálya
 Osztrák Császári Lipót Rend középkeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal⁵⁵
 Osztrák Császári Lipót Rend középkeresztje hadidíszítménnyel
 Katonai Érdemkereszt II. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Katonai Érdemkereszt II. osztálya hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Vaskorona Rend II. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Vaskorona Rend II. osztálya hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Ferenc József Rend középkeresztje a csillaggal, hadiszalagon, kardokkal
 Osztrák Császári Ferenc József Rend középkeresztje a csillaggal, hadiszalagon
 Vöröskereszt Érdemcsillaga hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Ferenc József Rend középkeresztje hadiszalagon, kardokkal
 Osztrák Császári Ferenc József Rend középkeresztje hadiszalagon
 Vöröskereszt I. osztályú Díszjelvénye hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Ferenc József Rend tisztikeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Ferenc József Rend tisztikeresztje hadidíszítménnyel
 Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel
 Hadikereszt Polgári Érdeméért II. osztálya
 Osztrák Császári Ferenc József Rend lovagkeresztje hadiszalagon, kardokkal
 Osztrák Császári Ferenc József Rend lovagkeresztje hadiszalagon
 Arany Vitézségi Érem tisztek számára
 Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya tisztek számára
 Ferenc József Kereszt
 Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal
 Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel
 Vöröskereszt Tiszti Díszjelvénye hadidíszítménnyel
 Tábori Lelkészi Érdemkereszt I. osztálya hadiszalagon, kardokkal
 Tábori Lelkészi Érdemkereszt I. osztálya hadiszalagon
 Tábori Lelkészi Érdemkereszt II. osztálya hadiszalagon, kardokkal
 Tábori Lelkészi Érdemkereszt II. osztálya hadiszalagon
 Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal
 Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon
 Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal
 Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon
 Hadikereszt Polgári Érdeméért III. osztálya
 Arany Vitézségi Érem
 Koronás Arany Érdemkereszt hadiszalagon, kardokkal
 Koronás Arany Érdemkereszt hadiszalagon

⁵⁵ A 2241/eln. 7.–1918. sz. rendelet értelmében a Lipót Rend középkeresztje a Katonai Érdemkereszt II. osztálya elé sorol. *Kisközlöny a Rendeleti Közlönyhöz*. 1918/13. sz. 1918. február 9. 73. o.

Arany Érdemkereszt hadiszalagon, kardokkal
Arany Érdemkereszt hadiszalagon
Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya
Ezüst Vitézségi Érem II. osztálya
Koronás Ezüst Érdemkereszt hadiszalagon
Ezüst Érdemkereszt hadiszalagon
Bronz Vitézségi Érem
Koronás Vas Érdemkereszt hadiszalagon
Vas Érdemkereszt hadiszalagon
Károly Csapatkereszt
Sebesültek Érme
Vöröskereszt II. osztályú Diszjelvénye hadidíszítménnyel
Hadikereszt Polgári Érdemekért IV. osztálya
Vöröskereszt Ezüst Díszérme hadidíszítménnyel
Vöröskereszt Bronz Díszérme hadidíszítménnyel.

*A Sebesültek Érme előképeként a különböző „sebesültjelvények” szolgálhattak
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*Sebesültek Érdeme,
szalagján négy sebesülést jelző középsávval
(előlap, HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*Sebesültek Érdeme, középsáv nélküli szalagon
(hátlap, HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

Honyéd kerületi parancsnokság - Budapesten.

34100/249 szám
ein. ko. 1918

IGAZOLVÁNY

a „Sebesültek érme“ viselhetésének jogosultságáról 2 középsávval a szalagon.

Taragó György őrmester részére (név, rendfokozat, vagy egykori rendfokozat)
m.kiv. 29. honvéd gyalog ezred beli (csapattest, vagy egykori csapattest).

Születési hely: Gabadzallai, Magyar ország.
Illetőségi hely: Budapest, " ország.

Kelt: Budapest, 1918. szeptember hó 12. n. A kerületi parancsnok helyett

Rubincsov

A Sebesültek Érmének viselésére jogosító igazolvány (HM HIM Kéziratos Emlékanyag-gyűjtemény)

Sebesültek Érméje,
szalagján egy sebesülést jelző középsávval
és Hadirokkant Jelvénnnyel
(előlap, HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)

*A Katonai Érdemkereszt II. osztálya
hadidíszítménnyel, kardokkal,
másodszeri adományozást jelző
zöld zománcos babékoszorúval
(reprodukció,
Michetschläger 1918–1919 VII. színes tábla)*

*A Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel,
kardokkal ékesített I. osztályának kisdíszítménye
Arz Arthur vezérezredes hagyatékából
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*A Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel,
kardokkal ékesített
II. osztályának kisdíszítménye
Arz Arthur vezérezredes hagyatékából
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*A Lipót Rend hadidíszítményes
közéskeresztjének kisdíszítménye
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*Nem aranyból vert Arany Vitézségi Érmek peremébe ütött jelzések
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*A Vaskorona Rend hadidíszítményvel,
kardokkal ékesített II. osztályának
kisdíszítménye Doroghy (Daubner)
Samu altábornagy hagyatékából
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

*Porosz Hadsegítő Érdemkereszt
Mihalics Pál munkácsi állomásfőnök
hagyatékából
(HM HIM Numizmatikai Gyűjtemény)*

BIBLIOGRÁFIA

- Allmayer-Beck* 1957. *Joh. Christoph Allmayer-Beck: Die Kanzlei und das Archiv des Militär-Maria Theresien-Ordens. Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs. Bd. 10. Wien, 1957. 243–256. o.*
- Baum* 2010. *Baum Attila: Háborús érdemek utólagos elismerése – Magyar Koronás Bronzérem, szalagján az elmaradt háborús kitüntetés kibővített alakjával. Katonaiújság, 2010/2. sz. 46–53. o.*
- Bodrogi – Molnár – Zeidler* 2005. *Bodrogi Péter – Molnár József – Zeidler Sándor: Nagy magyar kitüntetéseknév. A magyar állam rendjelei és kitüntetései a Szent György-rendtől a Nagy Imre-érdemrendig. (Rubicon-Könyvek.) Budapest, 2005.*
- Felszeghy* 1943. *A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. A szerk. biz elnöke Felszeghy Ferenc. Budapest, [1943.]*
- Foster – Borts* 2005. *Frank Foster – Lawrence Borts: A Complete Guide to All United States Military Medals 1939 to Present. Fountain Inn, 2005.*
- Hofmann – Hubka* 1943. *Oskar von Hofmann – Gustav von Hubka: Der Militär-Maria Theresien-Orden. Die Auszeichnungen im Weltkrieg 1914–1918. Wien, 1943.*
- Kray* 1935. *Kray István: A kabinetiroda szolgálatában a világháború alatt. Epizódok és jellemképek I. Ferenc József és IV. Károly királyokról. H. n., 1935.*
- Makai – Héri* 2002. *Makai Ágnes – Héri Vera: Kereszt, érem, csillag. Kitüntetések a magyar történelemben. Budapest, 2002.*
- Medal Yearbook* 2004. *The Medal Yearbook 2004. Eds. James Mackay – John W. Mussell. Honiton, 2004.*
- Měříčka* 1974. *Měříčka, Václav: Orden und Ehrenzeichen der Österreichisch–Ungarischen Monarchie. Wien, 1974.*
- Michetschläger* 1918–1919. *Michetschläger, Heinrich F.: Das Ordensbuch der gewesenen Österreichisch–Ungarischen Monarchie. Orden, Kreuze, Ehrenzeichen, Medaillen, Denkmünzen, Dienstzeichen, Matrikelzeichen, Amtsabzeichen etc. Wien, 1918–1919.*
- Ortner – Ludwigstorff* 2017. *Ortner, M. Christian – Ludwigstorff, Georg: Österreichs Orden und Ehrenzeichen. Teil I. Die kaiserlich-königlichen Orden bis 1918. Wien, 2017.*
- Pegler – Chappel* 1996. *Martin Pegler – Mike Chappel: British Tommy 1914–1918. Osprey, London, 1996.*

- Steiner* 2010. *Jörg C. Steiner* Heldenwerk 1914–1918. Die Träger der Goldenen Tapferkeitsmedaille und der Goldenen Tapferkeitsmedaille für Offiziere im Ersten Weltkrieg. Hg. *Jörg C. Steiner*. Wien, 2010.
- Stolzer – Steeb* 1996. *Stolzer, Johann – Steeb, Christian*: Österreichs Orden. Vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Graz, 1996.
- Szent István lovagjai* 2014. *Szent István lovagjai. A legrangosabb magyar kitüntetés 250 éve. Kiállítási katalógus. Szerk. Gödölle Máttyás – Pallos Lajos*. Budapest, 2014.
- Volle* 2014. *Henning Volle*: Stiftungen und Erneuerungen von deutschen Orden und Ehrenzeichen im Ersten Weltkrieg. Schriftenreihe der Deutschen Gesellschaft für Ordenskunde e. V. (DGO). Konstanz am Bodensee, 2014.

Gergely Pál Sallay

THE YEAR 1918 IN AUSTRO–HUNGARIAN PHALERISTICS

(Abstract)

Similarly to the previous wars of the Habsburg Empire, the First World War brought about changes in the system of Austro–Hungarian decorations. However, the Great War – prolonged, mobilizing huge masses of people, and different in nature from earlier wars – surpassed every other armed conflict in this respect, too. Furthermore, since the war in 1914–1918 was the last one of the Austro–Hungarian Monarchy, resulting in the disintegration of the state, it can be stated that the system of Austro–Hungarian decorations reached its final form during the war.

As a final sequel to the author’s articles *The War Year 1914 in Austro–Hungarian Phaleristics*, *The Year 1915 in Austro–Hungarian Phaleristics*, *The Year 1916 in Austro–Hungarian Phaleristics* and *The Year 1917 in Austro–Hungarian Phaleristics* published in the 2014/3, 2015/3, 2016/3 and 2017/2 issues of *Hadtörténelmi Közlemények*, the paper discusses the changes to the Austro–Hungarian system of military medals in the year 1918. The most significant addition to the orders, decorations and medals scheme was the institution of the Wound Medal in June 1918, which was to be awarded to any wounded members of the Austro–Hungarian armed forces, regardless of rank or the severity of the wound. The number of “blood red” central stripes on the “field green” ribbon of the Wound Medal indicated the instances of injuries the recipient had suffered. From February 1918, second bestowals of the following orders and decorations were made possible theoretically, although few of such multiple awards actually took place: 2nd Class of the Military Merit Cross; Commander’s Cross and Knight’s Cross of the Order of Leopold; 2nd and 3rd Class of the Order of the Iron Crown; Commander’s Cross, Officer’s Cross and Knight’s Cross of the Order of Francis Joseph; and the Golden Cross of Merit with or

without the Crown. At the end of the war, with the dissolution of the Austro–Hungarian Monarchy, the awarding process of medals to a great number of soldiers remained uncompleted. A solution for that issue was provided by the new independent Hungarian orders, decorations and medals scheme from 1930.

Gergely Pál Sallay

DAS JAHR 1918 IN DER ÖSTERREICHISCH-UNGARISCHEN
DEKORATIONSGESCHICHTE

(Resümee)

Ähnlich wie die vorangegangenen Kriege des Habsburgerreiches brachte auch der Erste Weltkrieg Veränderungen im österreichisch-ungarischen Dekorationssystem mit sich. Der sich dahinziehende, riesige Massen mobilisierende und auch in seiner Art von den früheren Kriegen abweichende Große Krieg übertraf jedoch auch in dieser Hinsicht alle früheren bewaffneten Konflikte. Weil zudem der Weltenbrand zwischen 1914 und 1918 der letzte Krieg der Österreichisch-Ungarischen Monarchie war, der mit der Auflösung des Staatenbundes endete, können wir feststellen, dass das österreichisch-ungarische Dekorationssystem im Laufe dieses Krieges seine endgültige Form erreichte.

Als Fortsetzung der in den Ausgaben 2014/3., 2015/3., 2016/3. und 2017/2. der Zeitschrift *Hadtörténelmi Közlemények* (Militärgeschichtliche Mitteilungen) erschienenen Studien – *Das Kriegsjahr 1914 in der österreichisch-ungarischen Dekorationsgeschichte*, *Das Jahr 1915 in der österreichisch-ungarischen Dekorationsgeschichte*, *Das Jahr 1916 in der österreichisch-ungarischen Dekorationsgeschichte* und *Das Jahr 1916 in der österreichisch-ungarischen Dekorationsgeschichte* – und zugleich als abschließender Teil der Reihe stellt der Verfasser in Bezug auf die Österreichisch-Ungarische Monarchie die durch den Weltkrieg ins Leben gerufenen phaleristischen Neuheiten des Jahres 1918 vor.

Das herausragendste Ereignis in der österreichisch-ungarischen Dekorationsgeschichte des letzten Kriegsjahres war die Gründung der *Verwundetenmedaille* im Juni 1918. Die Medaille konnte unabhängig von der Schwere der Verletzungen und vom Dienstrang jeder erhalten, der eine äußere oder innere Verwundung auf dem Schlachtfeld erlitten hatte. Die Auszeichnung konnte auf einem feldgrünen Band mit „blutrotem“ Mittelstreifen getragen werden, wobei die Zahl der Letzteren der Zahl der Verletzungen entsprach. Ab Februar 1918 konnten die untenstehenden Auszeichnungen theoretisch auch ein zweites Mal verliehen werden, wobei dies jedoch nur im Fall weniger Auszeichnungen tatsächlich erfolgte: Militärverdienstkreuz II. Klasse, Kommandeurkreuz und Ritterkreuz des Österreichisch-kaiserlichen Leopold-Ordens, Orden der Eisernen Krone II. und III. Klasse, Komturkreuz, Offizierskreuz und Ritterkreuz des Kaiserlich-Österreichischen Franz-Joseph-Ordens sowie Goldenes Verdienstkreuz mit der Krone und Goldenes Verdienstkreuz.

Als der Weltkrieg zu Ende ging, blieben wegen des Zerfalls der Österreichisch-Ungarischen Monarchie viele Auszeichnungsangelegenheiten unerledigt. In Ungarn ergab sich schließlich ab dem Jahr 1930 die Möglichkeit der nachträglichen Erledigung der ausgebliebenen Anerkennungssachen in Bezug auf den Weltkrieg – als Teil des ungarischen Dekorationssystems der Zeit.

Gergely Pál Sallay

1918 DANS L'HISTOIRE DES DÉCORATIONS AUSTRO-HONGROISES

(Résumé)

Comme les guerres précédentes de l'Empire des Habsbourg, la Première Guerre mondiale a également apporté des changements dans le système de décorations austro-hongrois. La Grande Guerre fut fort différente des conflits armés précédents non seulement en raison de sa durée et du nombre important des soldats impliqués, mais également sur le plan des décorations. De même, comme la conflagration de 1914–1918 fut la dernière guerre de la Monarchie austro-hongroise et elle a abouti à sa dissolution, on peut dire que le système de décorations austro-hongrois a obtenu sa forme définitive lors de cette guerre.

L'auteur a déjà publié ses écrits « L'année de guerre de 1914 dans l'histoire des décorations austro-hongroises », « 1915 dans l'histoire des décorations austro-hongroises », « 1916 dans l'histoire des décorations austro-hongroises » et « 1917 dans l'histoire des décorations austro-hongroises » respectivement dans les numéros 2014/3, 2015/3, 2016/3 et 2017/2 de la Revue d'Histoire militaire. La dernière publication de cette série présente les nouvelles décorations de la Monarchie austro-hongroise qui furent créées en 1918.

C'est la création de la Médaille des Blessés (*Verwundetennedaille*) en juin 1918 qui fut l'événement le plus important dans l'histoire des décorations austro-hongroises lors de la dernière année de la guerre. Cette médaille pouvait être attribuée aux soldats de tous grades ayant subi une lésion extérieure ou intérieure sur le front. Cette décoration fut portée sur un ruban « vert camp » orné de bandes médianes « rouge sang » dont le nombre correspondait au nombre de blessures. À partir de février 1918, les décorations suivantes pouvaient être en principe décernées une deuxième fois à la même personne, mais seulement quelques soldats en ont bénéficié : Croix du Mérite militaire de 2e classe, Croix médiane et Croix de chevalier de l'Ordre de Léopold, Ordre de la Couronne de fer de 2e et de 3e classe, Croix médiane, Croix d'officier et Croix de chevalier de l'Ordre de François-Joseph, Croix du Mérite en or avec couronne et Croix du Mérite en or.

À la fin de la guerre, de nombreux dossiers de décoration sont restés en attente en raison de la dissolution de la Monarchie austro-hongroise. En Hongrie, ces affaires de récompense ont fini par être réglées ultérieurement, après 1930, dans le cadre du système de décorations hongrois de l'époque.

Гергей Пал Шаллаи

1918-ОЙ ГОД В ИСТОРИИ АВСТРО-ВЕНГРИЙСКИХ НАГРАЖДЕНИЙ

(Резюме)

Подобно предыдущим войнам Габсбургской Империи Первая Мировая Война также внесла изменения в Австро-Венгерскую систему награждений. Однако затянувшаяся, мобилизирующая огромные массы людей, отличающаяся от предыдущих и своим характером Великая Война в этом отношении превзошла все предыдущие оружейные конфликты. Кроме того, поскольку мировой пожар между 1914 и 1918-ими годами был последней войной Австро-Венгерской Монархии, которая закончилась распадом государственного строя, можно сказать, что Австрийско-Венгерская система награждений достигла окончательной формы во время этой войны.

В номерах 2014/3., 2015/3., 2016/3. и 2017/2. *Военно-исторического Вестника* в качестве продолжения своих публикаций под названиями *1914-ый военный год в истории австро-венгерских награждений*, *1915-ый год в истории австро-венгерских награждений*, *1916-ый год в истории австро-венгерских награждений* и *1917-ый год в истории австро-венгерских награждений*, заодно и заключительной части серии, автор описывает новинки фалеристики 1918-ого года – вызванные мировой войной - в отношении Австро-Венгерской Монархии.

Самое выдающееся событие последнего года войны в истории австро-венгерских награждений – это основание медали для Раненных (*Verwundetenedaille*) в июне 1918-ого года. Медаль мог получить каждый, пострадавший ранениями на внешнем и внутреннем поле боя, независимо от их тяжести и независимо от воинского звания. Медаль можно было носить на «лагерно-зеленой» ленте, украшенной «алой» средней полосой, в соответствии с числом ранений. Начиная с февраля 1918-ого года награды могли быть присуждены теоретически во второй раз одному и тому же лицу, хотя фактически это было осуществлено лишь в нескольких случаях, это следующие награды: Военный крест II. степени, Средний Крест и Крест Рыцаря Ордена Липот, Орден Железной Короны II. и III. степени, Средний Крест, Офицерский и Рыцарский Крест Ордена Франца Иосифа, Коронный Золотой Крест За Заслуги и Золотой Крест За Заслуги. Когда закончилась мировая война из-за распада Австро-Венгерской Монархии многие дела по награждениям остались незаконченными. В Венгрии на последующее урегулирование дел по признанию заслуг, оставшихся со времени мировой войны – в рамках той эпохи венгерской системы наград – окончательно возникла возможность с 1930-ого года.